

ECHE, Youssef

(bk. UŞ, Yûsuf b. Reşid).

ECİR

(الأجر)

Sözlükte ecr "bir işe karşılık ücret ödemek, mükâfatlandırmak" mânasında masdar, ayrıca "ücret" veya "mükâfat" anlamında isim olarak geçer. Kelime her iki kullanışa bağlı olarak "bir şeyi kiraya vermek" ve "mehir" mânalarına da gelir. Ancak İslâm literatüründe ecir daha çok mânevî ve uhrevî, ücret ise dünya ile ilgili konularda kullanılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de tekil ve çoğul olarak 105 yerde geçen ecir bu âyetlerde daha çok "mükâfat", bazan da "ceza" anlamına gelir (meselâ bk. Âl-i İmrân 3/185); ayrıca "mehir" mânasında da kullanılmıştır (en-Nisâ 4/24, 25). Bu âyetlerde belirtildiğine göre takvâ sahibi müminlere, musibetlere ve zorluklara katlanıp sabredenlere, Allah yolunda savaşanlara, Allah'ı çok zikredenlere, ilâhî buyruklara uyanlara, suçluları bağışlayıp barışı sağlayanlara, fakirleri gözetip yardımda bulunanlara, namaz kılanlara ve zekât verenlere âhirette, hiçbir zaman kesintiye uğramayan büyük ecirler verilecek, bu zümrelerin yaptıkları güzel işlerin ecirleri kat kat artarak devam edecektir (Âl-i İmrân 3/172, 179; el-Mâide 5/9; el-A'râf 7/170; Fâtır 35/7; Fussilet 41/8; el-Hadîd 57/18). Yine ilgili âyetlerde peygamberlerin tebliğ ve irşad görevleri için bir ücret istemedikleri ifade edilmiş, ecirlerini âlemlerin rabbinden alacakları bildirilmiş, ayrıca bu husus onların gerçek peygamberler olduklarını ispat eden delillerden biri olarak gösterilmiştir (Hüd 11/51; eş-Şuarâ 26/109; Sebe' 34/47; Sâd 38/86).

Müfessirlere göre ecir kelimesi Kur'an-ı Kerim'de altı anlamda kullanılmıştır. 1. Sevap (en-Nahl 16/96). 2. İsyana verilen ceza (Âl-i İmrân 3/185). 3. Cennet (en-Nisâ 4/40). 4. Ücret (Hüd 11/51). 5. Övgü (el-Ankebût 29/27). 6. Mehir (en-Nisâ 4/24).

Ecir hadislerde üç ayrı anlamda kullanılmıştır. 1. İmana ve salih amellere karşılık âhirette verilecek olan sevap. Namaz kılmak, Allah yolunda cihad etmek, ilim tahsil etmek, Kur'an okumak gibi çeşitli farz ve nâfile ibadetlere; insanın eşine, çocuklarına, yakın çevresi-

ne, hemcinslerine, hatta diğer canlılara karşı göstereceği sevgi, şefkat ve onların yararına yapacağı hayırlı işlere; başa gelen türlü musibetlere sabredip ilâhî kadere boyun eğme ve insanları iyiliğe yöneltmek için öncülük yapma gibi güzel davranışlara âhirette büyük ecirler verileceği Hz. Peygamber tarafından müjdelenirken ecir kelimesi sevapla eş anlamda kullanılmıştır. Hadislerde bildirildiğine göre Allah yolunda çalışanları feda edenlerin, ilminden faydalanılan âlimlerin, süreklî hayır sahiplerinin ve geride hayır duada bulunacak evlât bırakanların ecirleri ölümlerinden sonra da devam eder (*Müsned*, V, 269). 2. İşçi ücreti. Herhangi bir işte çalıştırılan işçiye ödenecek ücretin (bk. İCÂRE) önceden belirlenmesini öngören ve işçinin hakkını ödemeyenlerin Allah'ın düşmanlığını kazanacaklarını haber veren hadislerle işçi iş veren münasebetlerinden söz eden birçok hadiste ecir ücret karşılığında kullanılmıştır (bk. Wensinck, *el-Mu'cem*, "ecr" md.). 3. Mehir. Kur'an'da olduğu gibi Hz. Mûsâ'nın mehir karşılığı olarak sekiz yıl müddetle çalıştığından bahseden bir hadiste de ecirden mehir kastedilmiştir (İbn Mâce, "Rehin", 5).

Ecir, sevap ve ceza kelimeleri arasında anlam benzerliği bulunmakla beraber aralarında fark olduğunu söyleyen âlimler vardır. Bu âlimlere göre ecir daha çok faydalı işlere verilen karşılığı ifade eder. Ceza ister faydalı (iyi) ister zararlı (kötü) olsun bütün işlere verilen karşılık anlamına gelir. Sevapta ise sadece âhîret mükâfâtı söz konusudur.

İlk dönemlerden itibaren itikadî, fikhî, ahlâkî, eskatolojik literatürde ve hemen bütün müslüman milletlerin dillerinde ecir yukarıda belirtilen anlamlarda kullanılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "ecr", md.; *Lisânü'l-'Arab*, "ecr" md.; Wensinck, *el-Mu'cem*, "ecr" md.; Mustafavî, *et-Tahkîk*, "ecr" md.; *Müsned*, I, 172; II, 358, 375; IV, 205; V, 169, 268, 269; VI, 48; Müslim, "İmâre", 133, "Cenâ'iz", 3, 4, 55; İbn Mâce, "Rehin", 5; Taberî, *Câmi'u'l-beyân* (Şâkir), II, 148, 512; İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesir*, I, 517; a.m.f., *Nüzhetu'l-a'yûn*, s. 112-114; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, IX, 40; İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, I, 25; İsmâil Hakkı Bursevî, *Furûku Hakkî*, İstanbul 1310, s. 162; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr* (Kahire), IV, 122; Elmalılı, *Hak Dini*, I, 371; II, 1245; Muhammedî er-Rîşehrî, *Mizânü'l-hikme*, Kum 1362-63 hş., I, 12-16.

MUHİTTİN BAĞÇECİ

ECİR

(bk. İCÂRE).

ECKMANN, Janos

(1905-1971)

Macar Türkologu.

Keszthely'de Katolik bir ailenin çocuğu olarak doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra Budapeşte Üniversitesi Felsefe Fakültesi'ne girerek Macar, Alman, Türk ve Arap filolojisi derslerine devam etti. J. Németh ve Z. Gombocz'dan Türkçe, M. Kmosko'dan Arapça öğrendi. 1927-1928 yıllarında eğitim bakanlığının bursuyla gittiği Viyana Üniversitesi'nde Avusturyalı Türkolog Kraelitz ve Mjık'in derslerine katıldı. 1929'da *Keleteurópa és Nyugatászia a legrégibb arab téképén* (en eski Arap haritasına göre Doğu Avrupa ve Batı Asya) adlı teziyle Budapeşte Üniversitesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Türkiye'ye giderek birkaç ay İstanbul'da kaldı. 1930'dan 1942'ye kadar lise öğretmenliği yaptı. 1936 yazında ikinci defa Türkiye'ye gidip Orta ve Güney Anadolu'da araştırmalarda bulundu. 1937'de doktorasını verdikten sonra 1938-1939 yıllarının yaz aylarında Kuzeydoğu Bulgaristan'daki Türk bölgelerini ziyaret edip Eskicuma ve diğer merkezlerde özellikle Varna ağız başta olmak üzere Türk diliyle ilgili malzeme topladı. Bunları "Die türkische Mundart von Warna" (*KCs.A*, III [1941], s. 144-214) adlı makalesinde değerlendirdi. 1942'de eğitim bakanlığı tarafından Berlin'e gönderildiyse de devam etmekte olan II. Dünya Savaşı'ndan dolayı 1943'te ülkesine dönmek zorunda kaldı. 1944'te yine bakanlık bursu ve J. Németh'in tavsiye mektubuyla Türkiye'ye gitti; Ahmet Caferoğlu'nun yanında "Şe-

Janos
Eckmann

ECKMANN, Janos

cere-i Terâkime'nin Grameri" konusundaki ikinci bir doktora çalışmasına başladı. Ancak savaş sebebiyle tahsisatı kesildiği için tezini yarım bırakıp çalışmaya mecbur oldu ve 1945-1948 yılları arasında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Hungaroloji Bölümü'nde okutmanlık yaptı. Koyu bir Macar milliyetçisi olan Eckmann, 9 Nisan 1948'de komünist hâkimiyetini protesto amacıyla ülkesindeki görevinden istifa etti, bunun üzerine vatandaşlıktan çıkarıldı. 1948-1951 arasında *Türk Ansiklopedisi* yayın kurulu üyeliği, 1951-1961 arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Filolojisi Kürsüsü'nde öğretim uzmanlığı yaptı. Türkiye'de geçirdiği bu on yılı Orta Türkçe üzerine çalışarak değerlendirdi ve Karahanlı, Hârizm, Çağatay lehçeleri hakkında çeşitli makaleler yazdı. Yaz aylarında Ahmet Caferoğlu ve Mecdut Mansuroğlu ile birlikte Anadolu'da araştırma gezileri yapıp sonuçlarını raporlar halinde yayımladı. Bu arada birçok öğrenci yetiştirdi.

Eckmann bir Türk dostu olmasına rağmen 1961'de aldığı cazip teklif üzerine İstanbul Üniversitesi'ndeki görevinden ayrılarak Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti ve orada Los Angeles Üniversitesi'nin Doğu Türkçesi profesörlüğüne tayin edildi. Ancak yaz aylarını, ikinci vatani olarak kabul ettiği Türkiye'de geçirmeyi sürdürdü. Son defa 1967 ve 1969'da Türkiye ile Macaristan'ı ziyaret etti ve daha sonra Los Angeles'ta öldü. *Türk Ansiklopedisi*, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* (1946), *Jean Deny Armağanı* (1958), *Nemeth Armağanı* (1962) ve *New Redhouse Turkish-English Dictionary*'nin (1968) yayın kurullarında çalışan Eckmann Türk Dil Kurumu, Societas Uralo-Altaica (Hamburg), The American Oriental Society ve The Mediaeval Academy of America gibi kurumların üyesiydi.

Eserleri. Eckmann'ın 100 kadar kitap ve makalesiyle *Türk Ansiklopedisi*'nde yayımlanmış birçok maddesi bulunmaktadır. Başlıca eserleri şunlardır: 1. *Çağatay Manual* (Bloomington 1966). Eski Türk grameri ve modern Orta Asya Türk dilleri üzerine önemli bir müracaat kitabıdır. Eser, Çağatay dili, grameri, kaynaklar, ses olayları, kelime yapısı, cümle yapısı ve indeks bölümlerinden oluşmaktadır. Ayrıca bunlara Ali Şîr Nevâî, Hüseyin Baykara, Şeybânî Han, Ubeydî (Ubeydullah Han), Mîr Saîd, Ali İskender Şîrâzî ve Lutffî'den nesir ve şiir örnekleri

ilâve edilmiştir. 2. *The Divân of Gadâ'î* (Bloomington 1971). Son çalışması olup XV. yüzyıl Çağatay şairi Gedâ'î'nin Paris'te bulunan divanının tek ve eksik nüshasının transkripsiyonlu ve sözlük ilâveli neşridir. 3. *Middle Turkic Glosses of the Rylands Interlinear Koran Translation*. Ölümünden sonra Macar Bilimler Akademisi tarafından neşredilmiştir (Budapeşte 1976). 4. *Mauro Jokai: Esperanto Triumfonta* (Cologne 1925). 5. *Modern török költöszet* (yeni Türk şiiri, Keszthely 1932). 6. *Macar Edebiyatı Tarihi* (İstanbul 1946). 7. *Nehcül'-ferâdis* (tıpkıbasım, Ankara 1956).

Makalelerinden bazıları da şunlardır: "Razgrad Türk Ağzı" (*Türk Dili ve Tarihi Hakkında Araştırmalar*, Ankara 1950, I, 1-25), "Yunan Harfli Karamanlı İmlâsı Hakkında" (a.e., s. 27-31), "Kumanova (Makedonya) Türk Ağzı" (Agâh Sırrı Levent ve Mecdut Mansuroğlu ile birlikte, *Nemeth Armağanı*, Ankara 1962, s. 111-144), "Doğu Türkçesinde Bir Kur'an Çevirisi" (*TDAY Belleten*, s. 266 [1967], s. 51-69), "Kur'an'ın Doğu Türkçesine Tercümelere" (*TDED*, XXI [1973], s. 15-24).

BİBLİYOGRAFYA :

"Haberleşme Üyeleri 7: Janos Eckmann", *TDL*, IX/104 (1960), s. 392-393; Osman F. Sertkaya, "Janos Eckmann, Çağatay Manual", *CT*, IV/1-2 (1967), s. 238; a.m.f., "Kayıplar: Janos Eckmann (1905-1971)", *TK*, X/111 (1972), s. 186-189, 192; a.m.f., "Prof.Dr. J. Eckmann (1905-1971)", *TDED*, XX (1973), s. 196-198; a.m.f., "Janos Eckmann (1905-1971)", a.e., XXI (1973), s. 1-12; H. F. Hofman, "Janos Eckmann", *CAJ*, XVI/2 (1972), s. 156-160; *TA*, XIV, 305; *TDEA*, II, 422-423.

OSMAN FİKRİ SERTKAYA

ECMİR

(أجمير)

Hindistan'da Racastan eyaletinin ikinci büyük şehri ve Çiştîyye tarikatının merkezi.

Delhi'nin 368 km. güneybatısında, Aravalli dağlarının Taragarh tepesindeki (840 m.) kalenin doğu eteklerinde Racpütler'in Cauhan kabilesinin dinî ve siyasî merkezi olarak kurulmuştur (II. yüzyıl); etrafı beş yüksek kapısı bulunan taştan yapılmış mazgallı bir surla çevrilidir. Şehrin kuzeyinde bendi XI. yüzyılda inşa edilen geniş Ana-Sagar yapma gölü uzanır. Mitolojik Hindü metinleri Puranalar'da da adına Ajayameru şeklinde rastlanan şehir hakkındaki ilk tarihî bilgiyi, yönetici prensin 682 yılında Lahor racasıyla ak-

rabalık tesis ettiğini bildiren *Târîh-i Firîşte*'deki bir kayıt oluşturur. 987'de prensin Gazne Sultanı Sebük Tegin'e karşı Lahor-Kâbil racasına yardım gönderdiği, 1008'de de Gazneli Mahmud'a karşı oluşturulan büyük Hindü birliğine katıldığı yine aynı kaynaktan öğrenilmektedir.

Ecmir'in stratejik bakımdan çok önemli bir yerde bulunması tarihini de etkilemiş ve sık sık el değiştirerek çeşitli devletlerin hâkimiyeti altına girmesine sebep olmuştur. Ecmir'e hücum eden ilk müslüman devlet Gazneliler'dir. 1024 yılında Gazneli Mahmud şehri yağmalamış, ancak fazla vakit alacağı düşüncesiyle Taragarh Kalesi'ni ele geçirmeye teşebbüs etmemiştir. Şehir 1192'de Muhammed Gûrî tarafından fethedilerek İslâm hâkimiyeti altına alındı. Önceleri yöneticiliğe sultana bağlı kalmak şartıyla son racanın oğlu getirilirse de bu Hindü hânedanın sık sık isyana kalkışması yüzünden Delhi Sultanlığı'nın kurucusu Kutbüddin Aybeg (1206-1210) tarafından yönetim onlardan alınarak kumandan Seyyid Hüseyin'e (ö. 1210) verildi. Bu yıllarda muhtemelen Muhammed Gûrî'nin beraberinde gelerek buraya yerleşen Çiştîyye tarikatının Hindistan'daki kurucusu Muînüddin Hasan el-Çiştî (ö. 633/1236), Hindûlar'ca kutsal tanınan şehri müslümanlar için de dinî bir merkez haline getirdi. Vefatından sonra ise daha önce Seyyid Hüseyin'in türbesi sebebiyle başlamış olan ziyaretler onun kabri ve dergâhı çevresinde yoğunlaşarak şehrin Hindistan müslümanlarının en önemli ziyaretgâhı olmasına yol açtı.

1398'de Delhi Sultanlığı'nı zayıflatan Timur'un saldırısından sonra şehre Racpütler, 1455-1531 yılları arasında Mâl-vâ Sultanlığı ve bu tarihten 1556'da Ekber'in fethine kadar yine Racpütler hâkim oldular. Ekber'le başlayan ve şehre en parlak günlerini yaşatan son İslâmî dönem, 1721'de Racpüt hâkimiyetinin tekrar gelmesine kadar sürdü. Daha sonra Racpütler'in yerini giderek Maratalar, 1818'de ise onlarla anlaşan İngilizler aldı. 1878'de İngiliz sömürge yönetimine bağlı küçük bir mahallî devlet olarak kurulan ve 1956 yılında lağvedilen Ecmir-Mervara Racalığı'nın merkezi oldu. Bugün ise Racastan eyaletinde kendi adını taşıyan ilin merkezi ve doğu-batı demiryollarının kavşak noktasında bulunan, tekstil, deri ve ilâç sanayii ile ünlü bir ticaret ve sanayi şehridir.